Gala Galaction (1879-1961)

Moara lui Călifar

București
14 iulie 2025

Moara lui Călifar

În preajma unei păduri străvechi se privea în iaz moara lui Călifar. Se privea, de când se ținea minte în bătrânii satului din ceialaltă margine a pădurii, și Călifar era „moș Călifar" din vremi uitate. Moșnegii din Alăutești își aminteau de înfățișarea-i sură, de ochii lui ce iscodeau tăios din stuful sprâncenelor și de moara lui cu streașină de-un stânjen. Flăcăii, ce îndrăzniseră să înfrunte până în celălalt capăt pădurea grămădită între Alăutești și moară, văzuseră cu ochii flăcăilor de acum optzeci de ani. Dincolo de moară începea Căpriștea: un pământ pietros, scorburos și plin de mărăcini, în care numai Necuratul trăgea brazdă cu coarnele.

În Alăutești, în nopțile de vreme rea, torcătoarele spuneau, înviind focul, că moș Călifar își vânduse sufletul Satanei pentru nu știu câte veacuri de viață; că Ucigă-l-Crucea întinsese în iazul morii, sufletelor creștinești, un laț vrăjit; și că morarul procopsea, cu bogățiile cu care Diavolul ispiti pe Domnul Hristos, pe oricine le poftea și venea ca să le ceară. Dar lațul diavolesc astfel se înnoda pe sufletul celui ce râvnise procopseala necurată, că acesta își sărea din minți: Bunătățile cu care îl hărăzea Vicleanul erau atât de multe, și bucuria cu care îl gâdila era așa de ascuțită, că nenorocitul îndrăzneț, perpelindu-se ca un câine încărcat de viespi și râzând smintit în fericirea lui drăcească, venea de-a rostogolul către iaz și oticnea în el. Iazul și moara lui Călifar erau o născocire a întunericului. Acest iaz, în care moara se privea de veacuri, nu era un iaz ca orișicare; pentru-că pe fața lui nu se izvodea, niciodată, nici o undă. De-a pururi, fața lui sta linsă, limpede, înghețată, ca un stei de sare străvezie, într'un ram de trestii și de sălcii. Zăgazul, ce se înălța în coasta morii, era – spuneau creștinii înfiorați – întărit pe dedesubt cu oasele acelora pe care îi ispitiseră comorile Satanei și veniseră la Călifar ca să-i procopsească. Moara sta, sub învelișul ei cu streașină de-un stânjen, ca un cap cu gânduri rele, subt o pălărie trasă peste ochi. Nimeni nu văzuse moara în umblet. Morarul măcina numai pentru stăpânu-său Nichipercea, – și cine știe pe ce vreme. Se spunea însă că, atunci când Călifar ridica stăvilarul și slobozea pe scoc cimpoiul apei, apa fluera cum fluieră un șarpe încolțit de flăcări; iar de subt făcău, se scurgea în spumegai de sânge. Și câte nu se mai spuneau! Câți îndrăzneți, din sat și de pe aiurea, furați de minți, prostiți de Naiba și sorbiți de iazul fermecat, nu erau de pomenire șezătorilor din Alăutești! Și frica nevoiașilor se înghesuia pe lângă vatra pâlpâitoare; iar curajul voinicilor stătea drept, cu mâna în pieptar: nouros, gânditor și pare-că gata de-o încercare.

Printre cei voinici era și Stoicea. Stejar în port, oțel în braț, isteț cât vrei; însă copil din flori, biet Stoicea: nici tu tată, nici tu mamă, nici tu stare părintească, îl găsise răposatul popa Radu în tinda bisericii, la o lună după moartea preotesei, și-l luase în casa-i pustiită. Dar Stoicea nu se făcuse nici de șapte ani și popa Radu își urmase soția în pământ. De atunci sărmanul Stoicea crescuse pe la pragurile tuturor, copil din flori și de pripas. Și azi era voinicul Stoicea. Dar cine te vrea de ginere, când ai crescut din mila satului și când păzești viile celor cu fete de măritat? De aceia Stoicea vedea bine că nu se putea căpătui în sat la el; și de multă vreme gândurile lui pribegeau prin negura pădurii spre moara ni Călifar.

„Adicăte, ce ar fi să fac o încercare?... Ce am, și ce-o să pierd! Părinți nu, rude nu, drag nu sunt nimănui... În lumea întreagă, sunt eu de capul meu... De altă parte, slab de înger nu mă știu; ștafii și pricolici n'am văzut niciodată, de atâta vreme de când pasc eu cireada satului pe la Saele, pe la Cimitirul-Vechi, prin Câmpul-Pârcălabului și pe unde vrei... Ce vorbă! să te sminteşti când ai vedea înainte-ți prăpăd de comori și de odoare. Numai să le simt în mână, că știu eu cum să mă port și cu Călifar și cu Stăpânu-său... M'am hotărât: mâine de dimineață slobod cireada în luncă și-o iau razna, prin pădure, spre moara lui Călifar."

Și Stoicea așa a făcut. A doua zi, când soarele se învârtea și se suia, rotoghilă arsă în foc, pe dealul Alăuteștilor, Stoicea băgă cireada în luncă, aruncă ipingeaua pe umăr, ciomagul pe ipingea, și pieri într'un fluer, pe subt goruni.

Prin pădure nu erau poteci. Stoicea mergea pe-deantregul. Pe unde agurizarii înfrățeau prea strâns și-l încurcau, Stoicea scotea cuțitul. Punctul către care se îndrepta era miază-noapte. Din câte auzise, dacă țineai drept spre miază-noapte, într'o jumătate de zi ajungeai la moară. După multă și anevoioasă cale, Stoicea eși într'un luminiș în mijlocul căruia un stejar lăsa brațe noduroase și bătrâne peste un norod de dediței. Ostenit și pare-că uns la inimă de aleanul florilor, Stoicea își muie mijlocul, își întinse ipingeaua și se culcă, cu soarele la sfârcul opincilor: „Când mi-o veni până la ochi o să mă deștepte". Stoicea dormi un pui de somn, cât se târăște umbra de un stat de om, și când razele îl înțepară în pleoape se deșteptă. Se sculă înviorat și se afundă iar în întunericul pădurii și printre făcliile pe care soarele le turna întoarse cu flăcările în jos. Când trecuse bine de amiazi, lui Stoicea îi năzări, printre copacii ce dădeau de vale, o sclipitură ca de brici. Era iazul morii lui Călifar. Merse ce mai merse și moara i se făcu înainte. Moara – ca orice moară; dar iazul pare-că sta subt ea prea luciu și prea sloi. Pe pod, morarul fereca piatra: Barbă sivă, sprâncene de mușchi uscat, nasul – cioc de cucuvae.

— Mai bun lucru, moș Călifare!

— Mulțumim d-tale, nepoate. Ce vânt te-a suflat pe subt atâta negureală de pădure și te-a dat de-a dura până la moară la mine?

— Moș Călifare, am auzit că ești un vraci cum nu s'a dovedit, ca unul care procopsești pe oricine vine să te roage să-l procopsești. Iacă pentru una ca aiasta am venit și eu.

— Bine, fătule, să te procopsesc. Îngădue-mă să sfârșesc de ferecat aiastă piatră; mai am să-i dau câteva ciocane. Dar cum te chiamă? Și trebue să-ți fie foame... Te poftesc să mănânci cu mine, că nici eu n'am mâncat. Am ciorbă de știucă și o mămăligă aproape întreagă. Iată că am sfârșit. Până una alta, fă de te spală, căci ai scuturat pe tine toți painjinarii din pădure... Vezi, pe scara aceia.

Stoicea dădu spre iaz, sprijinindu-se în ciomag și intră în scara putredă, ispitind-o cu luare aminte din vârful ciomagului și dintr'al opincii. „Moș Călifar – un unchiaș hârbuit! Îl scutur de zilele ce i-au mai rămas, dintr'o palmă!... Iazul care nu face unde, – dar aiștea ce-s? Vorbe de babe! Să mă spăl și să las copilăriile". – După ce se spălă pe mâini, își făcu pumnii găvane, îi cufundă în iazul rece și scoțându-i plini de apă și

le murmur și-i azvârli în obraji...

A, ce vis întârziat! Stoicea sare de pe pingea și înțelege cum că l-au deșteptat picăturile reci ale unei ploi vijelioase, izvodite pe neașteptate din seninul mincinos al zilei. „M'am păcălit cu socoteala mea: soarele, în loc să-mi ajungă până la ochi și mă trezească, a tras peste mine țolul ista greoi și leorcăit. Ce te faci acum? Subt stejar nu stau că e rău de trăsnet. Încotro s'o iau: înainte, spre moara lui Călifar, ori înapoi spre sat? Pe ce vreme o fi? Bre, ce vijelie! Auzi cum se frâng moșnegii pădurii. Să mă întorc spre sat și să tai ziua de azi pe răbojul celor pierdute."

Dar Stoicea nu-și mai găsi urmele în pădure și se rătăci. Cu cât da să se îndrepteze, cu atât se pierdea mai mult, prin niște curpeni încâlciți, prin niște viroage în care putrezeau copaci trăsniți și printre niște gropnițe din care ieșeau, cum ies coastele din stârv, rădăcini nălbite și întoarse. De altă parte, furtuna nu crăpa de loc în ploaie sănătoasă, ci se oțerea în spinarea gorunilor, crâșnea, frângea și dădea chiote. Numai niște picături mari și rare fluierau prin frunze, ca gloanțele. Stoicea mergea grăbit, îngrijorat o leacă și încotro îl mâna vijelia. De la o vreme băgă de seamă că, împreună cu el și tot de vale, mergeau de zor, furișându-se pe după stufuri, droaie de jigănii cu patru picioare: cerbi, căprioare, vulpi, ba chiar și lupi. Toate aceste lighioane fugeau ghemuindu-se și scâncind, ca subt spaima unui bici de foc. Ereții fugeau și ei; hărțuiți de vijelie, se dădeau în scrânciobul aripilor câteva clipite și cădeau – săgeți. Dar iată că lighioanele încep să chelălăe și să urle cumplit. Lupii se reped de vale nebunește, luând vulpile în picioare și amestecându-le cu pământul; iar cerbii sar în lături, desfundând cu coarnele stufișul. Furtuna se face și mai amarnică și se rotește și fâlfâe și craune pe deasupra pădurii ce s'a rărit fără de veste ca o scorpie dușmană. Dar atunci povârnișul, de pe care vijelia mătura pe Stoicea în răzmerița jigăniilor pădurii, se frânse dintr'odată în pieptul unui deal alb și drept ca zidul. Spuma lighioanelor se tăie în două, în trei, și pieri în suciturile văii, iar Stoicea dădu fuga la adăpost într'o ocniță ivită subt deal. „Unde naiba să fiu eu aici? De când sunt nu mi-a călcat piciorul prin locurile istea! Trebuie s'o fi luat, în zăpăceala mea, în spre Soare-Scapătă și m'am apropiat de hotarul munților. Bine că am găsit încai un adăpost."

Nu sfârșise gândul, și furtuna îi aduse la ureche un nechezat de cal, un ropot de copite și un țipăt de femeie. Cât ce sări din ocniță, și un roib i se poticni înainte, iar din șeaua lui se sprijini în brațe-i o copilă spăimântată:

— Săi, bădiță, că m'a luat în goană o ursoaică glontuită!

Într'adevăr, namila venea prăpăstioasă, întărâtată și de rană și de larma crescândă a unui corn și a unor câini de vânătoare. Stoicea făcu vânt copilei în scorbora de var, pe când calul se ridica și pierea în stufișuri, așteptă dihania până se apropie bine și-o trăsni de-i risipi creerii.

— Să trăești, bădiță! și să știi că sunt fata boierului Rovin: n'o să-ți fie voinicia pe degeaba. Mă chiamă Tecla. Am ieșit cu tata, cu frații mei și cu vătafii noștri mai mult într'o plimbare decât la vânătoare. Ne-a împrăștiat furtuna tocmai când dăduserăm peste ursoaică; și, cum s'a nimerit, că eu m'am răzlețit încoace cu ursoaica în spinare. Dar iată că vin ai noștri.

Călăreții se vedeau sărind de prin tufari și încârduindu-se pe lungul văii; iar câinii, sosiți mai înainte, chelălăiau împrejurul dihaniei moarte, se gudurau împrejurul domniței și se întorceau cu ștafete de bucurie. Boierul Rovin, boiernașii Rovinești și oamenii lor săriră din șele, înconjurară pe domniță și pe Stoicea, strânseră de mână pe voinic și nu se mirară prost de risipa creerilor namilei.

— Cine și de unde ești, voinice? Mi-ai scăpat fata dela moarte și-ți voi plăti boierește. Dar n'ai vrea să te bagi la noi? Cu un așa voinic s'ar ține mândră curtea mea.

Și Stoicea primește dintr'o vorbă! Și-și pune opinca în scara unui armăsar boieresc și-și alivănește bâta, cu un cap pe umăr și cu celălalt în zgrebenii spumegoși de coamă; și se pierde cu ceata vânătorilor prin dumbrăvile și prin poienile moșiei Rovinești lor; și ajunge pe înnoptate la curtea boierească... Și ajunge el, Stoicea văcarul din Alăutești, sluga cea mai deaproape, omul de toată încrederea și vechilul peste toți vechilii moșiilor boierului Rovin, numai în câțiva ani. Dar norocul îi fuse mai prietin decât ar fi îndrăznit să viseze, căci domnița Tecla se îndrăgi de Stoicea pe viață și pe moarte; și boier Rovin, neavând ce face, îi dădu pe Stoicea; îl făcu ginere și-l așează bun stăpân în cea mai mare din moșiile rovinești ene. Și iată-l pe Stoicea: boierit de Vodă, cinstit de o lume întreagă, iubit de nevastă, norocos în copii, norocos în roadele pământului, norocos în toate celea, ca în poveste! Căci copiii lui Stoicea creșteau bărbați și mândri; căci văcăria lui păștea în suhaturi pe care deabia le înconjurai în trei zile de umblet; căci oile lui albeau islazul până în zare, ca omătul. Și zilele lui Stoicea treceau voioase, pline, limpezi ca unda pârâului de munte și ca visul. Câteodată, prea arare, parcă își aducea aminte de ceea ce fusese: „Eu sunt Stoicea, copilul lepădat, care crescui pe la ușile străine? Eu sunt cel care mă hotărâi într'o zi să mă duc la morarul Călifar ca să mă procopsească?... Norocul mi-a eșit înainte la drumul jumătate, și în loc de moara lui Călifar am nemerit în brațele domniței Tecla, și într'o boierie cât două." Însă Stoicea n'avea vreme să se prea gândească la trecutul lui, căci zilele îi treceau senine și repezi.

Dar într'o zi, intră în curtea lui Stoicea, pe un cal în spume, un vătășel, din partea lui socru-său, boierul Rovin.

— Boer Stoiceo, sărutămu-ți dreapta, așa te îndeamnă zornic boerul Rovin, socrul boieriei tale, să-ți ridici în sârg nevasta și copiii și ce ți-e mai scump din câte ai, și să fugi spre munți, că de două zile a intrat în țară pârjolul tătăresc și se apropie ca mama Crivățului.

Vătășelul n'apucase să sfârșească bine vorba, și de pretutindeni năvăliră în curte argații, pândarii și ciobanii moșiei, răcnind cu toții: „Tătarii! Tătarii!" Atunci boier Stoicea alergă în curte, cu capul gol, și porunci tunător:

— Rumpeți peste șanțuri zăgazul heleșteului. Ridicați podul. Intrați în casă: unii dintre voi druguiți ușa slugărească, grămădiți pe ea lemne, lăzi, dulapuri și ce găsiți; iar ceilalți scoateți din tainiță butoaele cu iarbă și cu gloanțe, șușanelele, pistoalele și iataganele. Și în Tătarii ce vor îndrăzni să apropie de ușă vărsați de subt streașină și prin fereștre un foc necurmat.

Boier Stoicea intră și el în casă, prin ușile cele mari, groase de o palmă; le închise,

le izvorî și încrucișă pe ele drugii de fier. Apoi din scară ștrigă către coconi:

— Niculceo, Andrei, Zamfire, aduceți-mi, dragii tatei, hangerul, buzduganul și chimirul cu pistoale. Eu străjuesc aici, voi pe la ferestre.

Boier Stoicea își simți inima în piept, când zări departe, în fundul iatacului, printre cizmele prinse în hora primejdiei, pe jupâneasa Tecla îmbrățișându-și coconașii. Dar ceasul era grabnic. Poruncile abia i se îndepliniseră; Stoicea aruncase prin toată casa, din pod și până în beciuri, ochi de vultur și porunci de mâna a doua, când, întors în scară, văzu, prin fereastruia de deasupra ușii, pe Tătari izvorând din zare în roiuri negre și apropiindu-se ca umbra unui nor. Caii lor săriră ogărește peste șanțurile lunecate și iată-i pe dușmani, hâzi și crunți, clocotind împrejul casei. Din ferestrele cu zăbrele dese, de subt ștreșini, din pridvoare, coconii și argățimea împușcară în Tătari. Boier Stoicea se încredință că ușa slugărească, zdravăn întărită pe dinăuntru și apărată aprig de șușanele, nu putea să fie străpunsă de dușman; dar ușa boierească, peste care se vărsa învelitoarea prispei, îngriji pe Stoicea. Și într'adevăr Tătarii, la adăpost de gloanțe, tăbărâră pe ea. Topoarele lor cădeau ca grindina.

— Spurcații o să spargă ușa, cât e ea de groasă. Veniți, feții mei, să scoatem scara și s'o întărim în ușă.

Boier Stoicea se repezi pe scară în jos; dar când fu să ajungă pe treapta din urmă, din ușa de ștejar, în care răpăiau topoarele tătărești, îi suflă în față un vânt așa de tare, că-l azvârli înapoi și-l dădu în vine... Iar un glas de cucuvaie și de luare în râs îi îngheță ficații:

— Bre, ce tărie de flăcău!... căci ce s'a izbit cu un pumn de apă în ochi, îmi căzu ca un boboc de gâscă.

Stoicea se ridică în două picioare, răjghinate de trei coți unul de altul, și holbă împrejuru-i niște ochi de smuls din somn și de ieșit din minți...

— Unde sunt?... Ce s'au făcut tătarii?

— Ce tătari, nepoate?

— Unde mă aflu eu?... Unde e casa mea? Unde sunt slugile mele?

— Ce casă, ce slugi, nepoate?

— Unde e nevasta mea, Tecla, fata boierului Rovin, – copiii mei, moșia mea, averea mea?...

— Vino-ți în simțiri, nepoate Stoiceo. Ești la moara lui Călifar; ai venit din Alăutești ca să te procopsesc.

Stoicea ascultă gură-căscată și cu ochi de tâmp; apoi, apucându-se cu mâinile de păr își sgâțână capul ca pe o tigvă, din care ai vrea să scoți un gărgăune.

— Te-ai desmeticit? Eu sunt moș Călifar, și tu Stoicea din Alăutești; ai venit ca să te procopsesc. Ce zici... te-am procopsit?

— Tecla mea! copiii mei! casa mea! averea mea! Vai de mine și de mine!...

— Vezi bine, toate aistea-s procopseala pe care mi-ai cerut-o. Ți-am făcut pe plac.

Stoicea sfredelea în pământ cu ochii. În sfârșit, își cunoscu ciomagul răzimat în scară, își simți obrajii uzi, și-și strânse mințile-i trântite de calul Necuratului. În câteva clipite, cât își aruncase în obraz un pumn din apa fermecată, Diavolul îl purtase

în șea pe întinsul unui veac de om; îl măturase în furtună, îl întâlnise cu Tecla și cu boierul Rovin, îl însurase, îl îmbogățise, îl boierise... și suflase în visul lui ca într'o bășică, nimicindu-l!

Stoicea se aplecă și-și luă ciomagul. Batjocoritor, morarul se înțepenea pe știnghiile podului ca o uriașă cucuvaie sură.

— Jivină drăcească, vreau să intru în iad, legat într'un tei cu tine!

— Ce pomană ți-ai face! Sunt trei sute de ani de când port în oase o viață blestemată, și sunt afurisit să nu pot să mor decât omorât.

— Ține atunci!

Creerii vrăjitorului se sleiră pe pod. Stoicea se duse pe zăgaz și, cu capul înainte, spintecă adâncul străveziu.